

Joanna Wiśniewska

Uniwersytet Szczeciński

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE A PROCESY TRANSFERU TECHNOLOGII

1. Wstęp

Konkurencyjność przedsiębiorstw i gospodarek narodowych XXI w. w znacznej mierze określana jest przez zakres tworzenia i wykorzystania zasobów wiedzy i technologii. Możliwości rozwojowe oraz potencjał konkurencyjny, tworzone w oparciu o innowacyjne produkty, nowoczesne technologie oraz sposoby organizacji i zarządzania, determinowane są dotychczasowymi osiągnięciami oraz przyszłymi działaniami w zakresie tworzenia oraz pozyskiwania wiedzy.

Wśród czynników sprzyjających budowie przewagi konkurencyjnej obok zasobów niezbędnych do osiągnięcia sukcesu w danym rodzaju działalności (zapewniających trwałą przewagę konkurencyjną, tj. patentów, głównych standardów technicznych kontrolowanych przez firmę) wymieniana bywa zdolność tworzenia wyróżniających kompetencji (m.in.: generowania wiedzy, kreowania i upowszechniania innowacji, reagowania na zmiany i kreowania zmian)¹. Zatem tworzenie potencjału konkurencyjnego współcześnie wymaga inwestycji w wiedzę i technologie, których pozyskanie możliwe jest za sprawą rozwoju sfery B+R bądź transferu technologii. Liberalizacja zagranicznej polityki gospodarczej, wysokie koszty innowacji oraz kontroli i ochrony aktywów niematerialnych spowodowały, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) stały się jednym z głównych kanałów dostępu do wartościowej technologii.

2. Efekty bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Inwestycje bezpośrednie określane bywają jako „lokaty kapitałowe podjęte przez inwestora w celu uzyskania bezpośredniego wpływu na działalność przedsię-

¹ Zob. H. Brdulak, T. Gołębiowski, *Rola innowacyjności w budowaniu przewagi konkurencyjnej*, [w:] *Wspólna Europa. Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw*, red. H. Brdulak, T. Gołębiowski, Difin, Warszawa 2003, s.16.

biorstwa, w którym są ulokowane, lub w celu dostarczenia środków finansowych, dóbr inwestycyjnych, technologii czy *know-how* do firmy, w której dany podmiot ma udziały własnościowe”². Tak rozumiane inwestycje dotyczą zatem przepływu środków finansowych i przekazywania wypracowanych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych, a także efektów pracy oraz wiedzy ludzkiej w zamian za udziały w jednostkach inwestowania bezpośredniego. Przy tym zauważyć należy, że podjęcie tego typu inwestycji oznacza zarówno objęcie całości lub części udziałów w podmiotach już istniejących, jak i stworzenie od podstaw nowego podmiotu (tzw. inwestycje typu *greenfield*). Immanentną cechą tego typu inwestycji w odróżnieniu od inwestycji pośrednich jest transmisja wiedzy produkcyjnej, rozwiązań technologicznych, transfer nowych technologii, *know-how*, adaptacja nowoczesnych technik zarządzania itp.³

W zależności od podstawowych motywów i oczekiwań inwestycje zagraniczne dzielone bywają na cztery podstawowe rodzaje⁴:

1) ukierunkowane na zasoby (*resource seeking*), gdy chodzi o dostęp do: zasobów naturalnych, siły roboczej czy zasobów niematerialnych (rozwiązań technologicznych, specjalistycznej wiedzy np. z zakresu zarządzania i marketingu itp.), do których nie ma dostępu w kraju macierzystym lub jest on droższy,

2) ukierunkowane na rynek (*market seeking*), związane z dążeniem do zdobycia, powiększenia lub utrzymania rynków zbytu, przez co ograniczony zostaje dostęp konkurencji do takiego rynku,

3) ukierunkowane na efektywność (*efficiency seeking*), podejmowane, gdy zagraniczna lokalizacja oferuje lepsze warunki wykorzystania zdolności inwestora (np. pozwala na stosowanie oryginalnych rozwiązań technologicznych, wykazuje korzystniejszą strukturę rynku, wiąże się z bardziej sprzyjającą polityką gospodarczą).

4) ukierunkowane na kapitał – pozyskanie strategicznych aktywów lub zdolności (*strategic asset or capability seeking*), mają umożliwić powiększenie portfela kapitałowego w celu utrzymania lub wzmocnienia pozycji konkurencyjnej⁵.

Tak postrzegane inwestycje w różny sposób mogą oddziaływać na innowacyjność i konkurencyjność w kraju lokaty. Analiza prac badawczych w tym zakresie pozwala wymienić trzy podstawowe efekty pojawiające się wskutek BIZ i świadczące o występującym transferze technologii. Pierwszy z nich, nazywany **efektem**

² Zob. A. Stępnia, S. Umiński, *Możliwości wykorzystania swobodnego transferu kapitału przez polskie firmy na obszarze Unii Europejskiej*, UG, Gdańsk 1998, s. 7.

³ Zob. M. Kuzel, *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w dyfuzji wiedzy i umiejętności*, Dom Organizatora, Toruń 2007, s. 22-23.

⁴ Zob. W. Karaszewski, *Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce w latach 1990-1999 (miejsce w gospodarce kraju, czynniki i perspektywy rozwojowe)*, UMK, Toruń 2001, s. 51 i nast.

⁵ Zwykle odbywają się w drodze zakupu istniejących już przedsiębiorstw (tzw. *brownfield investment*), posiadających aktywa czy zdolności, jakimi zainteresowany jest inwestor (np. znaną markę, innowacyjną technologię, szeroką sieć dystrybucji).

demonstracji, powstaje, gdy inwestor zagraniczny przedstawia nowy produkt na rynku, co daje sygnał dla konkurencji, że produkt o określonych cechach istnieje, jak funkcjonuje i że jest na niego popyt przy określonej cenie rynkowej. Drugi to **efekt konkurencji**, pojawiający się, gdy zagraniczny inwestor wytwarza lepszy produkt, który znajduje nabywców, a przez to zagraża pozycji rynkowej innych przedsiębiorstw. W związku z tym, aby utrzymać udziały rynkowe, konieczne staje się ulepszanie produktów na poziomie dorównującym liderowi. Trzeci efekt, nazywany jest **uczeniem się przez podpatrywanie** (*learning by watching*). Pojawia się, gdy doświadczenie technologiczne przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego imitowane jest przez przedsiębiorstwa krajowe⁶. Szczegółowe zestawienie możliwości wpływu różnych rodzajów BIZ na konkurencyjność prezentuje tab. 1.

Szeroko dyskutowana w literaturze przedmiotu kwestia transferu technologii w ramach BIZ stosunkowo często nawiązuje do roli korporacji transnarodowych. Zauważyć należy, że nie jest ona oceniana w sposób jednoznaczny. W tym przypadku można mówić o istnieniu co najmniej trzech szkół: ortodoksyjnej, radykalnej i reformistycznej, które, mimo że różnie wartościują efekty działania takich korporacji, to jednak zgodnie potwierdzają, że ich oddziaływanie wiąże się z transferem technologii⁷. Obserwacje współczesnej rzeczywistości gospodarczej również potwierdzają tę tezę. Korporacje transnarodowe stosunkowo często działają w tych sektorach gospodarki, które charakteryzują się wysoką relacją wydatków B+R do wartości przychodów ze sprzedaży, a których struktura zatrudnienia wykazuje wysoki odsetek wykwalifikowanych pracowników w ogólnej liczbie zatrudnionych. Cantwell, dowodząc roli tego typu podmiotów w kreowaniu światowego postępu technicznego, przywołuje fakt, iż na 700 największych firm przemysłowych, z których większość to korporacje transnarodowe, przypadła ponad połowa opatentowanych na świecie wynalazków⁸.

⁶ Zob. S. Umiński, *Znaczenie zagranicznych inwestycji bezpośrednich dla transferu technologii do Polski*, UG, Gdańsk 2002, s. 72.

⁷ Szkoła ortodoksyjna podkreśla przydatność technologii wytwarzanych w krajach rozwiniętych na potrzeby krajów rozwijających się oraz fakt, że większość nowoczesnych technologii przekazywanych jest przez przedsiębiorstwa związane z korporacjami transnarodowymi. Podejście radykalne z kolei krytycznie odnosi się do procesów transferu technologii, podnosząc kwestie uzależnienia technologicznego od eksporterów technologii, nieprzydatności części transferowanej technologii ze względu na jej nieprzystosowanie do warunków kraju goszczącego czy pogłębianie się luki technologicznej poprzez zniszczenie krajowych zasobów technologicznych przez import zagranicznej technologii. Szkoła reformistyczna, zauważająca możliwe zarówno negatywne, jak i pozytywne efekty transferu technologii, twierdzi, że rola korporacji transnarodowych może być pożyteczna, o ile importowane technologie, będą przyczyniały się do rozwoju sfery B+R w kraju goszczącym, co powinno być poddane kontroli. Import taki nie może być przy tym jedynym importem, aby nie dopuścić do zależności technologicznej. Szerzej na ten temat zob. J. Szpakowski, *Transfer i absorpcja postępu technicznego przez gospodarkę krajów rozwijających się*, UŁ, Łódź 2000, s. 44-49.

⁸ Zob. J. Cantwell, *Transnational corporations and innovatory activities*, [w:] *Transnational Corporations and World Development*, UNCTAD, London 1996, s. 146.

Tabela 1. Rodzaje BIZ i ich wpływ na wzrost konkurencyjności w kraju lokaty

Rodzaj inwestycji	Wpływ na konkurencyjność kraju lokaty
Inwestycje zorientowane na zasoby	<ul style="list-style-type: none"> – dostarczają zasoby komplementarne w postaci technologii, technik organizacji i zarządzania – zapewniają dostęp do zagranicznych rynków zaopatrzenia i zbytu – generują efekt lokalnego <i>spin-off</i>, czyli rozwój pokrewnej działalności przetwórczej – podwyższają jakość dotychczas produkowanych wyrobów – mogą, choć nie muszą, przyczynić się do rozwoju gałęzi wytwarzających półprodukty dla sektorów, w których dokonano BIZ lub będących odbiorcami ich wyrobów
Inwestycje zorientowane na rynek	<ul style="list-style-type: none"> – dostarczają zasoby komplementarne w postaci technologii, technik organizacji i zarządzania – rozwijają kooperację z lokalnymi poddostawcami, podwyższają jakość dotychczas produkowanych wyrobów, zwiększając jednocześnie wymagania stawiane przez krajowych odbiorców firmom lokalnym – stymulują rozwój lokalnej przedsiębiorczości i współzawodnictwa wśród firm lokalnych
Inwestycje zorientowane na poprawę wydajności	<ul style="list-style-type: none"> – usprawniają międzynarodowy podział pracy i przyczyniają się do powstania bardziej efektywnej międzynarodowej sieci produkcji – zapewniają dostęp do zagranicznych rynków i źródeł zaopatrzenia – rozwijają kooperację z lokalnymi poddostawcami, – podwyższają jakość dotychczas produkowanych wyrobów, zwiększając jednocześnie wymagania stawiane przez krajowych odbiorców firmom lokalnym – przyspieszają dostosowania strukturalne
Inwestycje zorientowane na zasoby strategiczne	<ul style="list-style-type: none"> – dostarczają kapitał finansowy i zasoby komplementarne w postaci technologii, technik organizacji i zarządzania – zapewniają dostęp do zagranicznych rynków zaopatrzenia i zbytu – stymulują rozwój lokalnej przedsiębiorczości i współzawodnictwa wśród firm lokalnych – usprawniają międzynarodowy podział pracy i przyczyniają się do powstania bardziej efektywnej międzynarodowej sieci produkcji

Źródło: A. Golajewska, *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie a konkurencyjność przemysłu Polski oraz wybranych krajów Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] *Przedsiębiorczość szansą na sukces rządu, gospodarki, przedsiębiorstw, społeczeństwa*, red. K. Piech, M. Kulikowski, Instytut Wiedzy, Warszawa 2003, s.101-102.

Transfer technologii zainicjowany przez inwestora zagranicznego wykracza poza samo przeniesienie jej w formie materialnej – obejmuje również efekty tzw. przenikania (*spillover*), zachodzące w postaci⁹:

- efektu demonstracji, gdy krajowe firmy adaptują technologię wprowadzoną przez inwestora zagranicznego,

⁹ Zob. M. Jaworek, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w prywatyzacji polskiej gospodarki*, Dom Organizatora, Toruń 2006, s. 62.

- migracji kadr, podczas przemieszczania się przeszkolonych pracowników do innych podmiotów gospodarczych,
- powiązań pionowych, gdy ma miejsce proces transferu technologii w obrębie powiązań kooperacyjnych czy w łańcuchu logistycznym.

Wśród licznych korzyści i negatywnych skutków wynikających z napływu BIZ występują takie, które mają związek z transferem technologii. Zestawienie możliwych efektów w tym zakresie prezentuje tab. 2.

Tabela 2. Możliwe efekty BIZ związane z transferem technologii oraz innowacyjnością i konkurencyjnością przedsiębiorstw

Pozytywne efekty	Negatywne efekty
<ul style="list-style-type: none"> – pozyskanie nowoczesnej technologii w formie materialnej i niematerialnej – podnoszenie kwalifikacji i szkolenie kadr oraz pozyskanie wysoko kwalifikowanych specjalistów z zagranicy – poprawa sposobów zarządzania, prowadząca do zwiększenia efektywności – zwiększenie zdolności do innowacji (potencjału absorpcyjnego) dzięki łatwiejszemu dostępowi do wiedzy i kapitału inwestora – efekty przenikania wpływające na poprawę efektywności i konkurencyjności innych podmiotów – wzrost zapotrzebowania na lokalne usługi B+R – ograniczenie roli i negatywnych skutków funkcjonowania monopolu krajowych 	<ul style="list-style-type: none"> – transfer technologii niepożądaney, przestarzałej – odcięcie krajowych firm od rynków zagranicznych i wypieranie ich z rynku krajowego – upowszechnianie negatywnych wzorców kulturowych – wyższy poziom koncentracji na rynku i silniejsza w związku z tym presja konkurencyjna – ryzyko nieuczciwej konkurencji w stosunku do firm krajowych – ograniczenie rozwoju lokalnych firm poprzez specjalizację w produktach wysoko przetworzonych oraz ograniczenie specjalizacji technologicznej w wyniku ukierunkowania inwestycji na działalność wykazującą niski udział wartości dodanej – obniżenie poziomu eksportu i podwyższenie importu – ograniczenie krajowego zaplecza B+R – transfer zysków z przejętych firm lokalnych

Źródło: opracowanie własne.

Wielkość i charakter korzyści (zwłaszcza technologicznych) płynących z BIZ zależy od tego, czy inwestycje mają charakter horyzontalny (zorientowany na dostęp do rynku zbytu lub produktów firmy), czy wertykalny (ukierunkowane na wykorzystanie niskich cen czynników i nakładów produkcyjnych). W pierwszym przypadku transfer technologii służy jedynie działalności filii na określonym rynku. Jeśli na takim rynku występują bariery handlowe, a kraj jest słabiej rozwinięty, to często transferowana technologia nie jest najnowocześniejsza, ale wystarczająco konkurencyjna w warunkach słabej rywalizacji. W takim przypadku filia skupia się raczej na eksploatacji i ochronie technologii przed „wyciekami” niż na jej rozwoju. Dyfuzja technologii do sektora jest słaba i odbywa się powoli. Tylko jeśli orientacja BIZ

ewoluuje od rynku lokalnego do międzynarodowego, filie korporacji transnarodowe rozwijają powiązania kooperacyjne z lokalnymi podmiotami, co wydatnie zwiększa poziom i tempo dyfuzji. W przypadku BIZ typu wertykalnego istniejące od samego początku powiązania kooperacyjne filii z lokalnymi firmami powodują dużo szybsze i większe oddziaływanie transferu technologii na krajowe zdolności technologiczne. Filie korporacji transnarodowych wspierają technologiczne zdolności akumulowane w podmiotach, z którymi kooperują, a które nie są konkurentami w powiązanych branżach¹⁰.

Skala i zakres realnie występujących efektów pozytywnych BIZ zależy od istniejącego w kraju (podmiocie gospodarczym) potencjału innowacyjności, a w szczególności zdolności do absorpcji nowoczesnych technologii, jak bowiem wiadomo, ograniczenie poziomu nakładów B+R poniżej pewnego progu oznacza nie tylko utratę zdolności do samodzielnego generowania nowej wiedzy i technologii, ale ogranicza również zdolność do rozumienia i absorbowania technologii wprowadzanej przez zagranicznych inwestorów.

Wyniki badań empirycznych w zakresie efektów BIZ, prowadzonych od wielu lat na całym świecie, potwierdzają występowanie zarówno pozytywnych, jak i negatywnych skutków. Oznacza to, że w określonych sytuacjach inwestycje takie prowadzą do poprawy konkurencyjności i innowacyjności podmiotów funkcjonujących w kraju biorcy, a w innych pogarszają je. Na przykład w krajach rozwijających się i transformowanych pozytywne efekty zauważono na takich rynkach, jak: Meksyk, Urugwaj, Indonezja czy Rosja, a negatywne – w takich, jak: Wenezuela, Republika Czeska czy Litwa¹¹. W przypadku Polski dostępne wyniki badań pozwalają stwierdzić, że obecność firm zagranicznych ułatwiła dostęp do technologii i nabycie umiejętności marketingowych. Ponadto w wielu przypadkach zmusiła firmy krajowe do inwestycji w kształcenie kadr¹². Badania ankietowe dowodzą, że w wyniku przejścia przez inwestora zagranicznego w istotny sposób zmianie uległa strategia funkcjonowania firmy, niemal w każdej firmie podniosła się wydajność pracy, głównie za sprawą zmian w obrębie organizacji i zarządzania, unowocześnienia parku maszynowego, automatyzacji procesu produkcji i wprowadzenia nowoczesnych technologii¹³.

Bezsprzecznie stwierdzić można, że inwestorzy zagraniczni nie zawsze są zainteresowani budową powiązań z podmiotami kraju goszczącego. Stopień integracji

¹⁰ Zob. A. Zorska, *Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania*, PWE, Warszawa 2007, s. 292-293.

¹¹ Syntetyczne zestawienie wyników badań podejmujących problem efektów przenikania od firm zagranicznych do lokalnych zawiera opracowanie: *Strategie firm polskich wobec ekspansji inwestorów zagranicznych*, red. M. Gorynia, PWE, Warszawa 2005, s. 79.

¹² Zob. wyniki badań: M. Bąk, P. Kulawczuk, *Analiza wpływu inwestycji zagranicznych na polską gospodarkę*, PAIZ, Warszawa 1996.

¹³ Zob. D. Stuglik, *Raport z badań empirycznych nt. wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na zmiany strukturalne w przedsiębiorstwie*, „Gospodarka Narodowa” 2001, nr 5-6, s. 32.

i towarzyszących im procesów transferu technologii zależy od wielu różnorodnych czynników, wśród których wymienić należy¹⁴:

- zakres i naturę specyficznych przewag własnościowych korporacji transnarodowych,
- globalną strategię inwestora,
- cele i formę realizowanej inwestycji zagranicznej,
- strategię rozwojową w kraju goszczącym i macierzystym oraz politykę wobec inwestorów zagranicznych,
- możliwości przedsiębiorstw lokalnych w zakresie zapewnienia podaży i absorpcji towarów, produktów i usług oraz ich reakcję na napływ BIZ,
- właściwości określające potencjał absorpcyjny oraz zdolności akumulacji i dyfuzji wiedzy w środowisku stanowiącym miejsce lokalizacji inwestycji,
- pozycję konkurencyjną i strukturę rynkową sektorów z udziałem kapitału zagranicznego w danym kraju,
- specyfikę rynku produktów pośrednich, półproduktów.

Ponieważ międzynarodowy rynek technologii jest niedoskonały i zdominowany przez duże przedsiębiorstwa (głównie korporacje transnarodowe), skuteczne wykorzystanie transferowanej technologii na potrzeby wzmacniania innowacyjności i konkurencyjności podmiotów gospodarczych wymaga aktywnej postawy kraju przyjmującego inwestycje. Ważny staje się zatem właściwie skonstruowany taki system zachęt do inwestowania na danym rynku oraz do wzmacniania więzi pomiędzy inwestorami zagranicznymi i lokalnymi podmiotami, który pozwoliłby na przyciągnięcie inwestycji zapewniających pozyskanie i dyfuzję pożądaných technologii.

3. Podsumowanie

Kumulatywny charakter i nieciągłość postępu technicznego – prowadzące do powstawania luk technologicznych – mogą stanowić element konkurencyjności rynkowej przedsiębiorstw i krajów dążących do osiągnięcia przewagi technologicznej. Pozyskiwanie wartościowej technologii odbywa się różnymi sposobami, wśród których procesy transferu odgrywają istotną rolę, zwłaszcza w przypadku podmiotów funkcjonujących na rozwijających się rynkach. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, których immanentną cechą jest przepływ wiedzy produkcyjnej, nowych technologii, *know-how* i adaptacja nowoczesnych sposobów zarządzania, mogą się przyczynić do podniesienia poziomu technologicznego (innowacyjnego) i konkurencyjnego systemu (gospodarki, podmiotu) w którym są podejmowane, ale również przynieść określone negatywne skutki. Optymalizacja efektów BIZ nastąpić może dzięki stworzeniu odpowiedniego klimatu inwestycyjnego, zapewniającego ochronę własności intelektualnej, dostęp do potrzebnej infrastruktury oraz dobrze rozwinięte otoczenie instytucjonalno-prawne.

¹⁴ Zob. J. H. Duning, *Multinational Enterprises and the Global Economy*, Addison-Wesley, Wokingham 1993, s. 471.

Literatura

- Bąk M., Kulawczuk P., *Analiza wpływu inwestycji zagranicznych na polską gospodarkę*, PAIZ, Warszawa 1996.
- Brdulak H., Gołębiowski T., *Rola innowacyjności w budowaniu przewagi konkurencyjnej*, [w:] *Wspólna Europa. Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw*, red. H. Brdulak, T. Gołębiowski, Difin, Warszawa 2003.
- Cantwell J., *Transnational corporations and innovatory activities*, [w:] *Transnational Corporations and World Development*, UNCTAD, London 1996.
- Duning J.H., *Multinational Enterprises and the Global Economy*, Addison-Wesley, Wokingham 1993.
- Golajewska A., *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie a konkurencyjność przemysłowa Polski oraz wybranych krajów Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] *Przedsiębiorczość szansą na sukces rządu, gospodarki, przedsiębiorstw, społeczeństwa*, red. K. Piech, M. Kulikowski, Instytut Wiedzy, Warszawa 2003.
- Jaworek M., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w prywatyzacji polskiej gospodarki*, Dom Organizatora, Toruń 2006.
- Karaszewski W., *Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce w latach 1990-1999 (miejsce w gospodarce kraju, czynniki i perspektywy rozwojowe)*, UMK, Toruń 2001.
- Kuzel M., *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w dyfuzji wiedzy i umiejętności*, Dom Organizatora, Toruń 2007.
- Stepniak A., Umiński S., *Możliwości wykorzystania swobodnego transferu kapitału przez polskie firmy na obszarze Unii Europejskiej*, UG, Gdańsk 1998.
- Strategie firm polskich wobec ekspansji inwestorów zagranicznych*, red. M. Gorynia, PWE, Warszawa 2005.
- Stuglik D., *Raport z badań empirycznych nt. wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na zmiany strukturalne w przedsiębiorstwie*, „Gospodarka Narodowa” 2001, nr 5-6.
- Umiński S., *Znaczenie zagranicznych inwestycji bezpośrednich dla transferu technologii do Polski*, UG, Gdańsk 2002.
- Zorska A., *Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania*, PWE, Warszawa 2007.

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND TECHNOLOGY TRANSFERS

Summary

Currently, the process of building the potential of competitiveness requires knowledge and technology investments. There are two different ways to do it: by developing R&D or by transferring technology. The processes of globalization and liberalization contribute to make FDI one of the important ways to get new technology at present. The main aim of the article is to present positive and negative effects of FDI in the context of technology transfer.